

ישראל 2015: מדינת סטארט־אפ מפוארת עם פיגור טכנולוגי משמעותי / סבר פלוצקר, עמ' 2

התחבורה והבנייה, מפיגור מחשובי בסיעור, במשק הממשלתי ועוד.

תוצאות ה"חיסכון במחשוב" מתבטאות לא רק בסטטיסטיקה של התוצר וההון היצרני לשעת עבודה. אפשר לפגוש אותן בכל מקום בחיינו: אין לנו מערכת רמזורים המתאימה את עצמה לעומס התנועה בצמתים; אין לנו חנויות שמקבלות כרטיסי אשראי חכמים עם צ'יפים; אין לנו תרשים דיגיטי טלי של החוטים והצנרת בקירות דירתנו; המושג "חתימה אלקטרונית" כמעט לא קיים במקומותינו. וכשהמדינה צריכה לתכנן פרויקט ציבורי רבי־שנתי, היא פונה לחברה זרה, משלמת מיליונים ומקבלת סחורה לא מתאימה.

מגזרים שהם מעוטי טכנולוגיה בישראל זוכים לעידוד מיוחד במדינות אחרות, שם הם מהווים כ־75% מהוצאות המחשוב הלאומיות. אילו הושקעו בהם הסכומים הנדרשים בהטמעת החדשנות הטכנולוגית, משוכנעת הרט, פירון העבודה בישראל היה מזנק, ותרבות הניהול – הסובלת מקוצר ראייה – הייתה משתפרת פלאים.

אבל למה שיושקעו אם אנחנו סובלים הכל?

מופת עולמי

"שבע שנים אחרי המשבר הפיננסי, החוב הגלוי בלי המשיך לגדול. מ־2007 ועד הקיץ שעבר גדל החוב הגלובלי ב־57 מיליארד דולר, מה שהעלה את היחס בין החוב העולמי לתוצר העולמי ב־17% – סיבה לדאגה חמורה. ממשלות במדינות המפותחות לוו כסף רב עצום כדי לממן הצלה של מוסדות פיננסיים ולאזן את הביקושים הממשלתיים המקוצצים. בהשעה החוב של המגזר העסקי ושל משקי הבית המשיך לגדול".

זהו ציטוט מפרק הפתיחה של הסקירה החדשה שפירסמה חברת הייעוץ הרב־לאומית מקינזי על התפתחות החובות בעולם. קריאתה מבהילה: החוב של כל הממשלות שעל הגלובוס עלה באותה תקופה מ־33 טריליון דולר ל־58 טריליון דולר, החוב של העסקים גדל מ־38 טריליון דולר ל־58 טריליון דולר והחוב של משקי הבית התרחב מ־33 טריליון דולר ל־40 טריליון דולר. האם מצבה של יוון הכי גרוע? לא בריוק: היחס בין סך כל החוב הלאומי לבין התוצר בהולנד, החסכנית כביכול, זינק בשיעור תלול והגיע ל־325%, לעומת 263% בשנת 2007. יותר גבוה מיוון.

ישראל, לפי הסקירה, יוצאת דופן לטובה: אנחנו המדינה היחידה בעולם שבה היחס בין החוב לבין התוצר לא רק שלא עלה, אלא ירד בשיעור דרספרי תי – 22%. היחס בין החוב לתוצר בישראל כעת הוא הכי נמוך מכל המדינות המערביות. חצי מהולנד ופחות מגרמניה. הירידה הזו נובעת בחלקה מצמצום החוב הממשלתי וברובה מצמצום חד בחוב של המגזר העסקי. החוב היחסי של משקי הבית גדל במקצת, בגלל המשכנתאות. לפי מקינזי, ישראל היא חברת מופת בטיפול בבעיית הבעיות של העולם המפותח: חות – עומס החובות. חבל שלא בתחומים אחרים.

מע"מ לחיסכון?

פרופ' אריה מלניק, כלכלן מאוניברסיטת חיפה, שלח אליי הצעה מעניינת וחשובה לעידוד חיסכון בקרב בעלי הכנסות נמוכות, שבדרך כלל חסכונם אפסי – הם מוציאים על צריכה שוטפת את מלוא ההכנסה השוטפת שלהם. "חיסכון אישי לטווח ארוך חשוב למשפחות כי הוא יוצר נכס שאפשר להשתמש בו בעתיד", מסביר פרופ' מלניק, "והוא חשוב למדינה כי הוא מממן השקעות".

בהיות החיסכון חשוב ליחיד ולמשק, כל המדינות מעודדות ומתמרצות אותו באמצעות הקלות מס לחוסכים, כך גם בארץ: כשאדם עובד מעביר חלק מהכנסתו לקופת גמל, המדינה גובה ממנו מס מופחת; היא משתתפת בחסכונו. "העובד במקום עבודה מסודר ויציב", כותב פרופ' מלניק, "זוכה לפנסיה מכובדת הבנויה משלושה רבדים: ביטוח לאומי (קצבת זקנה), פנסייית חובה וחיסכון אישי נוסף התלוי בהכנסה. בגילים מאוחרים החיסכון

החדשנות מאחור

תמונה מהחיים במדינת סטארט־אפ: הבת עובדת בחברת טכנולוגיה, הבן מקים בית קפה שכונתי, האם עובדת בדירוג גבוה בשירות המדינה והאב בדירוג ניהולי בינוני בחברה קבלנית פרטית.

מקום עבודתה של הבת עמוס במחשבים חדישים ביותר. זהו משרד ללא נייה, מצויד בכל טוב טכנורי לוגי. במקום העבודה של האב משתמשים בחשבים ובשרתים מלפני 6־5 שנים ואין זכר לתוכנות ניהול מתקדמות המסייעות בהקצאת משאבים ובאיגום הזמנות מספקים. ההחלטות העסקיות מתקבלות בדרך כלל בשיחות מסדרון ועל סמך תחושות הבטן של הבעלים ושל העובדים הוותיקים.

כשהאם מגיעה למשרדה, היא מתיישבת מאחורי מחשב אפור כבד תוצרת 1999 עם צג קטן קעור. כל המחשבים במשרדה משתמשים במערכות הפעלה מלפני תריסר שנים, שקורסות מדי כמה ימים. תקשורת מהירה ויעילה עם עמיתה לעבודה אינה אפשרית, קל וחומר הם לא יכולים לעבוד במשותף על אותו מסמך. האתר באינטרנט המיועד לאזרחים המבקשים לקבל שירות מהמשרד הממשלתי אמנם מעוצב יפה, אבל בלתי־ידידותי למשתמש ואיטי להכעים. הוא נשען על מערך שרתים מיושן ומערר כות שאינן מרברות זו עם זו.

והבן? הוא כבר יודע שכדי שלבית הקפה שמ־תכננים הוא וחבריו יהיה סיכוי להיות רווחי, הם צריכים להסתפק במחשוב מיד שנייה או שלישית ולא לחלום על קדמה טכנולוגית במקום שבו מוכרים קפה ומאפה בוזל. העיקר בוזל.

גם אם התמונה מוגזמת, היא משקפת נאמנה, לדעתה של שלומית הרט, מנכלי"ת הסניף הישראלי של חברת המחקר והייעוץ הגלובלית גרטנר, את מצבו האומלל של המחשוב בישראל. הנתונים שאספה גרטנר מהשנים האחרונות מראים בבירור את פיגורה המצטבר של ישראל בהטמעה של טכנולוגיות הידע בענפי הייצור, השיוק והשירותים המקומיים. "ישראל", אומרת הרט, "מפגרת בהרבה אחרי מדינות מערביות בהשקעה במחשוב העסקים והשירותים, מלבד ענפי הטכנולוגיה העילית המובהקים".

והנה המספרים: ההוצאה השנתית על טכנור לוגיית הידע מהווה כ־3.7% מהתוצר המקומי של ישראל לעומת 7.5% מהתוצר של בריטניה, 7% מהתוצר של ארה"ב וסינגפור, 6% מהתוצר בִּפן, בקנדה ובדרום־קוריאא, 5% מהתוצר בהולנד, בשוודיה ובשווייץ וכ־4.5% מהתוצר בבלגיה ובגרמניה. "בניגוד לרשם שאנחנו מקרינים כלפי חוץ, כמדינת הטכנולוגיה המתקדמת", מזהירה הרט, "בפועל רמת המחשוב בארץ נמוכה מאוד יחסית למערב, ומציבה את ישראל באחד המקומות האחרונים בדירוג".

גם לפי הנתונים שמפרסם ה־OECD, מלאי טכנולוגיות הידע – הכולל התקני מחשוב ניידים ונייחים, תוכנות לתפעול ארגוני, שירותי מחשוב ותמיכה, יישומים וחומרה ועוד – של עובד ישראלי שאינו מועסק בענפי הטכנולוגיה העילית דל ונופל משמעותית ממלאי העומד לרשותו של עובד במדינות מערב אירופה וצפון אמריקה באותם ענפים. זו הסיבה המרכזית לכך, הן לדעת ה־OECD, הן לדעת בנק ישראל והן לדעתה של שלומית הרט מגרטנר, שפיריון הייצור בארץ כה נמוך בהש"ווא לארה"ב, להולנד, לאוסטריה, לשוודיה, לקנדה או לסינגפור; ולמעשה, בהשוואה לפיריון הייצור הממוצע בכל המערב. "ישראל", לדבריה, "מופיעה על מפת המחשוב העולמית עם שני פנים: פן אחד של טכנולוגיה יחסית מתקדמת ביצוא, ופן שני של טכנולוגיה יחסית מפגרת בשוק מקומי".

הרט מספרת על ביקוריה המדכאים ב"מפעלי דגל", כדבריה, של המגזר העסקי בארץ, שבהם היא מגלה רמה מביכה של טכנולוגיות מתקדמות: "בתעשיות המסורתיות, בשירותים למיניהם, בסקטור הציבורי ובמסחר, השימוש בטכנולוגיית הידע נדיר, חלקי, אקראי, ולא מופנם. המחשוב נדחה לפניה, לשוליים, ולא נתפס כמשהו שכראי להשקיע בו דווקא עכשיו. גישה כזאת היא טעות קריטית בניהול משאבי הארגון; החיסכון מוריד את הפיריון, ובסופו של דבר גם את הרווח". הרט מודאגת מהעתידות הטכנולוגית הנמוכה של גופים אוכפי חוק כמו המשטרה, מהיעדר חדשנות טכנולוגית בניהול

בלתי־מספיק בטכנולוגיה

מתברר שדווקא אומת

הסטארט־אפ שלנו מפגרת

בתחום המחשוב לעומת

המערב • מצד שני, המערב

יכול ללמוד מאיתנו שיעור

בהפחתת היחס בין החוב

לתוצר • מה אפשר לעשות

כדי שגם עניים יחסכו לפנסיה

• וגם: השידוך המוזר בין

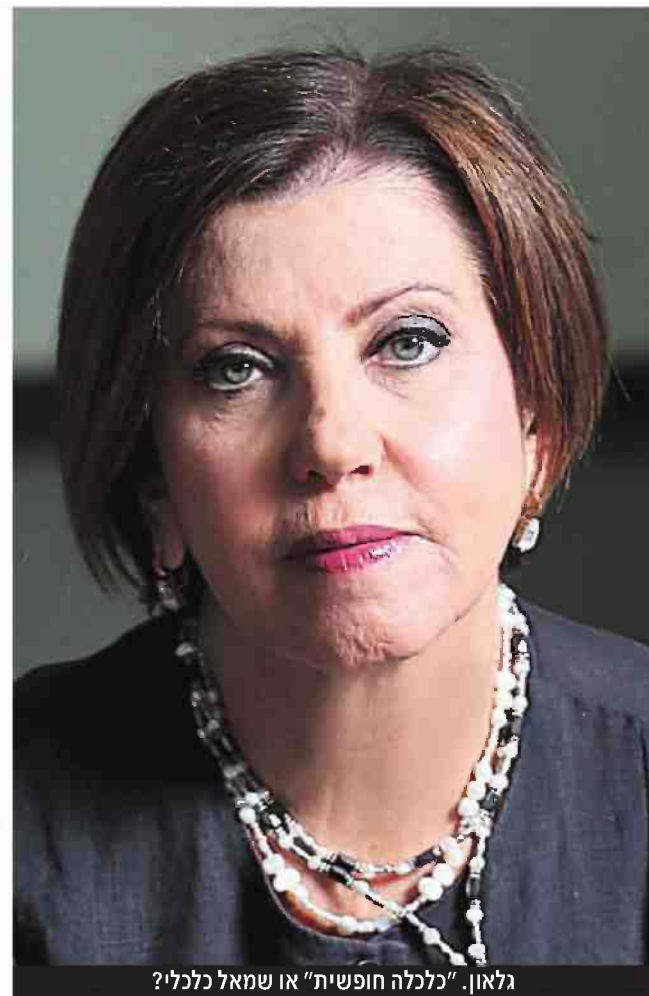
מרצ וירון זליכה

הרט. "השימוש בארץ בטכנולוגיית הידע נדיר, חלקי ואקראי"

לדאוג לעתיד. העידוד הממשלתי לחיסכון לא מגיע לשכבות החלשות

גליון. "כלכלה חופשית" או שמאל כלכלי?

שלומית הרט: "מלבד בענפי הטכנולוגיה העילית, ישראל מפגרת אחרי מדינות מערביות בהשקעה במחשוב העסקים והשירותים"

החיבוק בין ירון זליכה לבין מרצ, שהביאה אותו כמליץ היושר למצע הכלכלי שלה, הוא עוד אחד ממחזות האבסורד של מערכת הבחירות

לפי מקינזי, ישראל היא המדינה היחידה בעולם שבה מאז 2007 היחס בין החוב לבין התוצר לא רק שלא עלה אלא ירד בשיעור דו־ספרתי - 22%

המצוטט (כיום מרצה בכיר במכללה ידוע) שותפים הנושים של יוון, ובראשם הקנצלרית של גרמניה מרקל.

אך נראה שלא רק היא: עם מעריציו נמנית גם מפלגת השמאל הישראלית, מרצ, שהביאה אותו כמליץ יושר וכבעל ההשראה למצע הכלכלי שלה לבחירות 2015. החיבוק ההדוק בין פרופ' ירון זליכה - שהרי כבר ברור שבו מדובר - ובין מרצ הוא עוד אחד ממחזות האבסורד של מערכת בחירות זו. לפרופ' זליכה השקפת עולם כלכלית-חברתית מגובשת - ובשל כך אני מעריך אותו ככלכלן ללא חת - שבמרכזה התחרות החופשית והמשוכללת כשיטה הכי נכונה והכי צודקת להשאת רווחתם של האזרחים. בשנים אחרונות הוסיף לכך זליכה דיאגנוזה קיצונית של החברה הישראלית כמוש-חתת ורקובה עד העצם: סגנון דיבורי הפך ליותר ויותר משתלה.

אבל מה בין זה ובין השמאל הכלכלי? שמאל כלכלי מתאפיין בתמיכה עקרונית ברברים הבאים (רשימה חלקית): עבודה מאורגנת, הסכמי שכר ועבודה קיבוציים, שכר הוגן לכל, הרחבה תקציבית כאמצעי מרכזי להתנעת הצמיחה והקטנת אי-השוויון, דרישה להטלת מס עיזבון על נכסים פיננסיים המועברים בירושה, מבחני הכנסה כתנאי לקבלת הטבות ממשלתיות כדי שאלה תגיענה לזכאים, הפעלה מסיבית של כלים ממשלתיים לעידוד יציאה לעבודה כמו "מס הכנסה שלילי", תמיכה בסבסוד השקעות בפריפריה ועוד.

ובעיקר - ומעל הכל - בוחן השמאל הכלכלי את המדיניות הכלכלית של הממשלה ושל הבנק המרכזי לפי מידת השפעתה על האבטלה: צעדים מחוללי אבטלה נדחים, כמובן, על הסף. לכן השמאל הכלכלי מעוניין באינפלציה נמוכה ובריבית נמוכה, אבל לא בהורדת מחירים מסיבית שעלולה להוביל לגידול מסיבי באבטלה.

במסיבת עיתונאים משותפת למרצ ולפרופ' ירון זליכה קרא האחרון בקול גדול לישראלים להצביע בבחירות הקרובות לא לפי השקפותיהם המדיניות - נושא שבו נמצא זליכה, כדבריו, "הרבה ימינה ממרצ" - ולא לפי "האג'נדה המדינית" של המפלגות השונות. מאחר ש-98% ממצביעיה של מרצ בוחרים בה אך ורק בגלל אותה "אג'נדה מדינית", היענות לקריאתו של פרופ' זליכה עלולה להפוך את מרצ למפלגה עם ייצוג מאוד מצומצם בכנסת הבאה.

איני בטוח שהשיטה שמציע פרופ' מלניק הכי טובה; ייתכנו גם אחרות. אני כן בטוח שפנסיונות חובה, כפי שהיא מונהגת כיום, לא תבטיח חיים בכבוד לעת זקנה לבעלי הכנסות נמוכות ושהחלוקה הנוכחית של התמריצים לחיסכון ארוך טווח אינה שוויונית מספיק.

מה לו ולשמאל

עם כניסתו למשרד האוצר ב־2003 הביא עימו בנימין נתניהו כלכלן ומשפטן צעיר ומבריק, שמונה אחרי זמן מה לחשב הכללי של המש-רה. הכלכלן, שהצליח להסתכסך עם כל עמיתיו לעבודה באוצר, הציג תיאוריה חדשנית לניהול מדיניות תקציבית שלמים זכתה בחוגי הכלכלה לכינוי "הריסון המרחיב".

לפי התיאוריה הנ"ל (המנוגדת ב־180 מעלות לתיאוריה הכלכלית של ג'ון קיינס, גדול כלכלני המאה ה־20), התרופה הנכונה ביותר למשק במצב של מיתון הוא ריסון תקציבי, כלומר קיצוץ בהוצאות הממשלה. הקיצוץ והריסון אמורים לש-כנע את האזרחים החוששים לעתידם שהממשלה נוהגת באחריות, שיש לה משמעת תקציבית ושהמשק יעלה בקרוב על דרך המלך - ותגובתם לכך תהיה הרחבה של הצריכה הפרטית וההשקעה הפרטית. הפסדו של הריסון ייצא אפוא ברווחו.

לאישוש טענותיו הביא הכלכלן הצעיר והשא-פתן מחקרים של כלכלנים אמריקאים ואיטלקים שצוטטו אחר כך בהרחבה בספרו "שינוי בהרגלי הצריכה". באותו ספר, שיצא לאור שנים אחרי שהאיש כבר עזב/הועזב ממשרד האוצר, התוודה המחבר שהתיאוריה באה "מבית מדרשו של הבנק המרכזי הגרמני".

לימים התברר כי המחקרים שעליהם הסתמך אינם המילה האחרונה בסוגיית המדיניות התקציבית הרצויה לחילוף המשק ממיתון. להפך: מחקרים אחרים, מקיפים יותר, הראו כי צעדים של ריסון וצנע דווקא מחריפים את המשבר ומקשים על היחלצות ממנו, כפי שחזה קיינס. ראו מקרה יוון.

מיותר לציין שהשמאל הכלכלי שלל ושולל את המשנה שהכלכלן הנלהב צידד בה. המבטא הידוע ביותר של השלילה הוא הכלכלן חתן פרס נובל פרופ' פול קרוגמן. לגישתו של הכלכלן

הצבור של הפרט הופך לרכוש נכבד המסיע לגמלאי לחיות ברמת חיים סבירה.

אלא מה? העידוד הממשלתי לחיסכון ארוך טווח, שעלותו מיליארדי שקלים בשנה, לא מגיע למי שה-כנסתם נמוכה מהסף שמעליו משלמים מס הכנסה. כך נוצר, מוכיח פרופ' מלניק, אי-צדק כלכלי מובהק: משום שלפחות חצי מהאזרחים לא משלמים כלל מס הכנסה או משלמים מס בסכומים פועטים. "אין הם נהנים מתמריצי חיסכון והם לא יחסכו במשך שנים רבות. מעוטי הכנסה הנתמכים מקופת המדינה בגיל צעיר מסיבות של חוסר התאמה לשוק העבודה הסדיר צפויים להיות נתמכים גם בגיל מבוגר, כי אין להם חיסכון מספיק". התמריצים לחיסכון לא מגיעים אליהם.

כדי לשנות את המצב מעלה פרופ' מלניק הצעה: להעניק תמריץ כספי לחיסכון ארוך טווח באמצעות מס ערך מוסף, ובכך להבטיח שיהיו ממנו גם בעלי הכנסות נמוכות. ואיך יעבוד התמריץ בפועל? כל אחד מאיתנו יוכל, בבואו לקופה של חנות, לבקש להעביר 1% מהמע"מ שגובה החנות ישירות לחשבון החיסכון הפנסיוני שלו. המדינה מצידה תוסיף לחי-שבון זה עוד 1% משווי המע"מ, עד תקרת הסבסוד הנקובה בפקודת מס ההכנסה.

קנית סחורה ב־1,000 שקל? אם תרצה תוכל לשלם עליה מע"מ של 170 שקל, להעביר עוד 10 שקלים לחשבון החיסכון המיוחד שלך ולקבל מהממשלה מענק של 10 שקלים נוספים שיופקו בחשבונך, שיגדל ב־20 שקלים. "החיסכון (שיצטבר בדרך זו) ניהול על ידי מוסדות העוסקים בכך, בכפוף לתקנות הנהוגות כיום", כותב פרופ' מלניק.

היתרון המובהק של השיטה המוצעת על ידו הוא במתן אפשרות גם לבעלי הכנסה מעטה לק-בל תמריצים ממשלתיים מעודדי חיסכון. הצמדת החיסכון לצריכה, סבור פרופ' מלניק, תאפשר את הגדלתו בטווח הארוך בתמיכת המדינה ותצמצם את אי-השוויון הקיים בחלוקת התמריצים לחיסכון. פרופ' מלניק לא ערך חישוב מפורט של העלות התקציבית של הצעתו. משום שהחיסכון מהצריכה יהיה כולו מרצון ותלוי אך ורק בהחלטת היחיד (או משק הבית), קשה לאמוד מראש את היקף הניצול של ההטבה. הטכניקה של יישום ההצעה לא מסובכת, ולבטח פחות מסובכת ממערכות מס ערך מוסף בשיעורים שונים הנהוגות כיום באירופה. מצד המדינה יידרש לא רק סעיף תקציבי מתאים אלא גם מסע הסברה ושכנוע.